

**ЧЕРЕП Алла Василівна,**

д-р екон. наук, професор,  
академік НАН ВО України,  
Запорізький національний університет  
ORCID ID: 0000-0001-5253-7481

**ВОРОНКОВА Валентина Григорівна,**

д-р філос. наук, професор,  
академік НАН ВО України,  
Інженерний навчально-науковий інститут  
ім. Ю. М. Потебні Запорізького  
національного університету  
ORCID ID: 0000-0002-0719-1546

**ЧЕРЕП Олександр Григорович,**

д-р екон. наук, професор,  
Запорізький національний університет  
ORCID ID: 0000-0002-3098-0105  
Україна, м. Запоріжжя

## РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ І ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

В умовах затяжної війни та викликів повоєнного відновлення України опинилася в ситуації, коли від ефективності використання інноваційних технологій, зокрема штучного інтелекту (ШІ), залежить не лише темп соціально-економічного розвитку, а й стабільність держави, безпека громадян і стійкість національної системи управління<sup>1</sup>. Актуальність проблеми полягає у тому, що в умовах воєнних руйнувань, економічної турбулентності та зростання соціальної нерівності ШІ стає інтелектуальним ресурсом, здатним забезпечити антикризове управління, оптимізацію державних процесів і побудову нової моделі

1 Череп, А. В., Воронкова, В. Г., Череп, О. Г. Штучний інтелект як драйвер економічної трансформації: стратегічні вектори розвитку. Education and science: theory&praxis : collective monograph / Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman Oaks, California : GS Publishing Services, 2025. 195 p. С.69-82 DOI: 10.51587/9798-9917-51919-2025-022-69-83

економічної стійкості. Штучний інтелект дедалі більше виступає не лише технологічним інструментом, а концептуальним чинником пересмилення сутності соціально-економічних відносин. У воєнний час ШІ використовується для прогнозування ризиків, моделювання сценаріїв безпеки, управління логістикою та гуманітарними потоками, цифрового моніторингу стану інфраструктури, аналізу соціальних настроїв і протидії дезінформації. Це створює підґрунтя для формування нового інтелектуального типу економічної безпеки – «економіки даних», у якій аналітика, автоматизація та машинне навчання визначають напрями стратегічних рішень<sup>2</sup>. У контексті повоєнного відновлення України концептуалізація ролі ШІ набуває ще більшої глибини. ШІ може стати каталізатором економічної реконструкції, сприяючи прозорості управлінських процесів, ефективному розподілу ресурсів, розвитку цифрової інфраструктури та підвищенню конкурентоспроможності на світовому ринку. Завдяки алгоритмам прогнозування та «розумним» економічним моделям стає можливим планування відбудови територій, створення «розумних» міст, цифрових платформ працевлаштування для ветеранів і внутрішньо переміщених осіб, а також реалізація проектів «зеленої» економіки з урахуванням принципів сталого розвитку. Концептуально роль ШІ у забезпеченні соціально-економічної стабільності України можна розглядати через три взаємопов'язані виміри: інституційний, економічний і соціогуманітарний. Інституційний вимір передбачає формування цифрової державності, де ШІ інтегрується у систему публічного управління, аналітики ризиків та антикорупційного моніторингу. Економічний вимір пов'язаний із цифровою трансформацією підприємництва, виробництва, енергетики, фінансів і агросектору, що дозволяє зменшити втрати та підвищити ефективність. Соціогуманітарний вимір акцентує на підвищенні якості життя громадян, розвитку освіти, цифрової грамотності, нових форм зайнятості та соціальної інклюзії. Отже, у філософсько-економічній перспективі штучний інтелект постає як метатехнологія соціальної стабільності, що поєднує раціональне управління ресурсами з гуманістичною орієнтацією на людину. Його впровадження в Україні має ґрунтуватися на поєднанні технологічного

2 Череп, А., Воронкова, В., & Череп, О. (2025). Цифровізація економіки як нова парадигма сталого розвитку і конкурентоспроможності. *Економіка та суспільство*, (78). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-75>

інноваціонізму, етичного регулювання і національної стратегії цифрової безпеки. У цьому сенсі ІІІ – це не лише інструмент технологічного прогресу, а інтелектуальний партнер суспільства, здатний підтримати відновлення держави, зміцнити соціальну згуртованість і створити умови для сталого майбутнього України<sup>3</sup>.

Розвиток проблематики ролі штучного інтелекту (ІІІ) у забезпеченні соціально-економічної стабільності та формуванні нових суспільних моделей у глобальному контексті набуває дедалі більшої теоретичної глибини в працях провідних зарубіжних авторів, які поєднують філософський, економічний, технологічний і етичний підходи. У центрі цих досліджень – розуміння ІІІ як метатехнології, що трансформує саму природу суспільного розвитку, створюючи нові механізми управління, нові соціальні ризики та нові ціннісні горизонти. Проблема ролі штучного інтелекту у забезпеченні соціально-економічної стабільності, особливо в умовах воєнних криз і повоєнного відновлення, активно досліджується у працях як зарубіжних, так і українських учених. Ця тема перебуває на перетині філософії, економіки, соціології, кібернетики, безпекознавства та державного управління.

Зокрема, Нік Бостром<sup>4</sup> у своїй відомій праці *Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies* (2014) формулює концепцію надінтелекту як потенційної сили, здатної змінити баланс між людським і технологічним виміром буття. Його аналіз торкається не лише технічних аспектів, а й питань соціальної безпеки, етичної відповідальності та стратегії співіснування людини з інтелектуальними системами. Бостром підкреслює, що соціально-економічна стабільність у майбутньому буде залежати від того, наскільки людство зможе створити «керований інтелект», який не лише служить людині, але й не виходить з-під її морального контролю.

Ідею впливу ІІІ на економічні процеси глибоко досліджують Ерік Бріньольфссон і Ендрю Макафі (*The Second Machine Age*, 2014; *Machine, Platform, Crowd*, 2017)<sup>5</sup>, які аналізують, як інтелектуальні технології змінюють природу праці, продуктивності й добробуту. Вони доводять, що циф-

3 Череп, А. В., Воронкова, В. Г., Череп О. Г., Олейнікова, Л. Г., Савенко, Д. М. Провідні європейські моделі цифрової трансформації та їх релевантність для української економіки. *Актуальні проблеми економіки*. № 5 (287), 2025. С.483-491. DOI: 10.32752/1993-6788-2025-1-287-483-491

4 Bostrom, N. (2014). *Superintelligence: Paths, dangers, strategies*. Oxford University Press. 328 pp.

5 Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). *The second machine age: Work, progress, and prosperity in a time of brilliant technologies*. W. W. Norton & Company. 420 p.

рові технології породжують «економіку розуму», де людський капітал і алгоритмічна аналітика є головними факторами зростання. Водночас автори застерігають від ризику поглиблення соціальної нерівності через автоматизацію, що потребує створення нових механізмів соціального захисту і перерозподілу ресурсів.

У свою чергу, Клаус Шваб<sup>6</sup>, засновник Всесвітнього економічного форуму, у книзі *The Fourth Industrial Revolution* (2016) вводить концепцію «четвертої промислової революції», у центрі якої перебуває штучний інтелект як ключовий драйвер трансформації економічних і політичних систем. Шваб розглядає ШІ не лише як технологічне явище, а як глибинний соціальний процес, що впливає на моделі управління, ринки праці, освітні системи й навіть на структуру демократії. Він наголошує, що майбутня стабільність людства залежить від уміння поєднати інновації з етикою, а технологічний прогрес – із соціальною довірою.

Філософське осмислення інформаційної епохи і ролі ШІ здійснює Лучано Флоріді<sup>7</sup> – автор концепції «інфосфери», викладеної у працях *The Ethics of Information* (2013) та *The Logic of Information* (2019). Флоріді вважає, що ШІ формує нову онтологію реальності, в якій інформаційні потоки стають базовою формою буття, а людина – частиною складної когнітивної екосистеми. Він підкреслює необхідність розвитку цифрового гуманізму, який має забезпечити етичне використання ШІ для збереження людської гідності й соціальної рівноваги.

Дослідження Шошани Зубофф<sup>8</sup> (*The Age of Surveillance Capitalism*, 2019) доповнює критичний вимір цієї проблематики. Авторка розкриває парадокс сучасності: технології, покликані служити людині, дедалі частіше перетворюються на інструмент контролю, маніпуляції й експлуатації особистих даних. Зубофф розглядає ШІ як подвійне явище – з одного боку, воно є ресурсом розвитку, а з іншого – джерелом нових форм нерівності, інформаційного поневолення і підриву демократичних принципів.

Мануель Кастельс<sup>9</sup> у праці *The Rise of the Network Society* (2010) створює фундаментальну теорію «мережевого суспільства», в якій ШІ розглядається як центральний елемент глобальної цифрової архітектури. Він доводить,

6 Schwab, K. (2016). *The Fourth Industrial Revolution*. USA: Crown Business, 2016. 192 s..

7 Floridi, L. (2019). *The logic of information: A theory of philosophy as conceptual design*. Oxford University Press. 272 p.

8 Zuboff, S. *The Age of Surveillance Capitalism*. USA: PublicAffairs. 704 s.

9 Castells, M.. *End of Millennium*. United Kingdom, Blackwell Publishers, 1998. 418 s.

що мережеві структури стають головним механізмом соціально-економічної інтеграції, а знання, інформація і технології – новими формами капіталу. У цьому контексті соціально-економічна стабільність залежить від здатності держав і суспільств ефективно інтегруватися в ці мережі, не втрачаючи при цьому автономії.

Юваль Ной Харарі у працях *Homo Deus* (2016) і *21 Lessons for the 21<sup>st</sup> Century* (2018) розглядає штучний інтелект у цивілізаційному вимірі. Він наголошує, що ШІ стає не просто інструментом, а новим фактором еволюції, який змінює природу свідомості, влади і соціального устрою. Харарі передбачає, що майбутні конфлікти будуть не лише військовими чи економічними, а когнітивними – за контроль над даними і алгоритмами, які визначають поведінку мас.

Проблематика ролі штучного інтелекту у забезпеченні соціально-економічної стабільності України в умовах війни і повоєнного відновлення досліджується вітчизняними вчепними: І. Дашко, В. Воронковою, О. Кивлюк, В. Нікітенко, Ю. Огренич, А. Череп, О. Череп та іншими.

Отже, аналіз зарубіжних та вітчизняних авторів свідчить, що сучасна наукова думка трактує штучний інтелект як метатехнологічний феномен, який визначає нову логіку соціально-економічного розвитку. Для одних дослідників він є рушієм інновацій і стабільності (Шваб, Брін'юлфссон, Макафі), для інших – етичним викликом і ризиком втрати гуманістичних засад (Бостром, Зубофф, Флоріді, Харарі). Таким чином, концептуальне осмислення ШІ виходить за рамки технократичного підходу й стає філософсько-соціальною основою побудови майбутнього – справедливого, безпечного і сталого світу, де технології підпорядковані людині, а не навпаки.

Як метатехнологія, штучний інтелект виходить за межі звичайних технічних інструментів і перетворюється на системоутворюючий принцип нової соціально-економічної парадигми. У цьому вимірі ШІ не просто оптимізує процеси, а створює нову онтологію управління, де дані, алгоритми та когнітивні моделі стають основою ухвалення рішень, прогнозування майбутнього й формування соціальної відповідальності держави. Метатехнологічна природа ШІ полягає у його здатності інтегрувати різні сфери – економіку, політику, освіту, медицину, екологію, оборону – у єдину інтелектуальну систему взаємодії, що

працює на принципах адаптивності, самоорганізації та сталого розвитку. ІІІ як метатехнологія забезпечує постіндустріальний тип раціональності, де головною цінністю стає не матеріальний ресурс, а знання, аналітика і здатність швидко реагувати на зміни. У воєнних умовах така раціональність дозволяє державі діяти не лише реактивно, а проактивно – передбачаючи ризики, запобігаючи кризам і зміцнюючи соціальну стійкість. Застосування метатехнологічного потенціалу ІІІ в системах управління обороною, економічним прогнозуванням і гуманітарною допомогою формує нову якість державного мислення – мислення, заснованого на швидкості обробки інформації, аналітичній точності та моральній відповідальності<sup>10</sup>.

У повоєнний період штучний інтелект як метатехнологія відкриває можливості для створення інтелектуальної архітектури відновлення України. Йдеться про побудову «розумної» держави, в якій кожен елемент – від енергосистеми до соціальної політики – функціонує на основі аналітичних даних і автоматизованих рішень. Такі системи дозволяють забезпечити прозорість використання фінансових ресурсів, контроль за ефективністю проєктів реконструкції, боротьбу з корупцією та розвиток партнерства між державою, бізнесом і громадянським суспільством. Крім того, метатехнологічний вимір ІІІ сприяє створенню інтелектуальної екосистеми сталого розвитку, у якій штучний інтелект діє як зв'язувальна ланка між людиною, природою та технологічним світом. У межах цієї екосистеми відбувається формування нових моделей соціальної поведінки, трудових відносин і ціннісних орієнтацій. Виникає феномен цифрового гуманізму, коли технології підпорядковуються людині, а не навпаки, і коли головним завданням є не заміщення людського розуму, а його розширення, підсилення та етична гармонізація з технологічним середовищем<sup>11</sup>.

Таким чином, штучний інтелект як метатехнологія постає ядром сучасного цивілізаційного переходу – від епохи механічного розвитку до

10 Череп, А. В., Воронкова, В. Г., Нікітенко, В. О., Череп, О. Г. Стратегії протидії кіберзагрозам як фактор забезпечення стійкості національної безпеки у цифрову епоху. Modern science: multidisciplinary discourses : collective monograph / Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman, Oaks, California : GS Publishing Services, 2024. P. 56-74.

11 Нікітенко, В., Воронкова, В., Тупахіна, О., Сорокіна, О. Європейські практики цифрового гуманізму у контексті глобальних викликів. Humanities studies: Collection of Scientific Papers. Zaporizhzhia : Publishinghouse "Helvetica", 2024. Вип. 18 (95). С.52-64. DOI <https://doi.org/10.32782/hst-2024-18-95-06>. URL: <http://humstudies.com.ua/article/view/299852/292360>

епохи когнітивного мислення, від фрагментарних інновацій до системної інтелектуальної еволюції. Для України це відкриває унікальну можливість створення моделі відновлення, що ґрунтується не лише на матеріальних ресурсах, а й на інтелектуальному капіталі, цифровій етиці та соціальній довірі. У цій концепції ШІ виступає не просто технологічною революцією, а філософською платформою нового гуманізму, здатного поєднати ефективність із людяністю, стабільність – зі свободою, а національне відродження – із глобальною інтелектуальною взаємодією. Водночас ШІ стає інструментом самопізнання суспільства, дозволяючи людині й державі краще розуміти власні цінності та можливості. Він формує середовище, де креативність і аналітичне мислення стають новим капіталом, а технології – не заміною, а доповненням людського потенціалу. Для України це шлях не лише до економічного та соціального відновлення, а й до формування моделі «розумної нації», здатної інтегрувати традиції та інновації, національні ідеали та глобальні знання, перетворюючи виклики сьогодення на каталізатор майбутнього розвитку.

Для України це означає перехід до якісно нової парадигми розвитку – парадигми інтелектуальної державності, у якій головним ресурсом стає не сировина, а знання, інновації та цифрова культура. В умовах післявоєнного відновлення штучний інтелект може стати ключовим чинником створення стійких соціально-економічних систем, що поєднують ефективність управління, прозорість рішень і підзвітність влади громадянам. Використання метатехнологій ШІ у стратегічному плануванні, освіті, медицині, екологічному моніторингу, обороні та цифровому урядуванні дозволяє створити єдину інтелектуальну екосистему, спрямовану на розвиток людини як центральної цінності<sup>12</sup>.

Завдяки інтеграції штучного інтелекту в освітню та наукову сферу Україна може сформувати нову модель когнітивної економіки, де знання не просто передаються, а постійно оновлюються через взаємодію людини й машини. Це стимулює розвиток цифрового гуманізму, у межах якого технологічний прогрес не віддаляє людину від її сутності, а навпаки – допомагає розкрити креативний, моральний та духовний потенціал

12 Воронкова, В.Г., Череп, А.В., Нікітенко, В.О., Череп, О.Г. Політика національної безпеки як чинник забезпечення стабільності та захисту інтересів держави. Contemporary ukrainian science: theoretical and practical achievements : collective monograph / Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman Oaks, California : GS Publishing Services, 2024. 192 p. P. 40-55. DOI: 10.51587/9798-9866-95952-2024-018-40-55

особистості. Більше того, ШІ може стати інструментом соціальної консолідації, створюючи платформи для діалогу між владою, громадянами та науковою спільнотою. Це відкриває шлях до нової етики співбуття, заснованої на взаємній довірі, прозорості алгоритмів та захисті людської гідності у цифровому світі. У перспективі така стратегія перетворює Україну на інтелектуальний центр Східної Європи, де поєднуються європейські гуманістичні традиції та власна культурна спадщина. Розвиток штучного інтелекту стає не лише технічним досягненням, а й національним проєктом духовного та цивілізаційного відродження, що формує нову філософію державності – державність розуму, довіри і творчості.

Сучасна епоха штучного інтелекту формує нову парадигму державного управління, у центрі якої перехід від механістичних моделей розвитку до когнітивно-інтелектуальних систем, що здатні не лише обробляти інформацію, а й генерувати знання, моделювати майбутнє, оптимізувати соціальні, економічні та політичні процеси. Філософія штучного інтелекту, у цьому контексті, постає не лише як теоретичне підґрунтя технічних інновацій, а як основа державної політики, що визначає стратегічні вектори розвитку України у XXI столітті. Йдеться про створення «інтелектуальної державності» – моделі управління, де когнітивні технології, великі дані та системи машинного навчання стають інструментами ухвалення рішень, прогнозування ризиків, забезпечення прозорості та ефективності влади<sup>13</sup>.

Філософське осмислення штучного інтелекту дозволяє розглядати його не лише як набір алгоритмів, а як новий соціокультурний феномен, що формує нову антропологію влади – владу знання, розуму, аналітики. Державна політика, заснована на принципах цифрового інтелекту, має враховувати етичні, правові та гуманістичні виміри застосування технологій. Це означає перехід до моделі «інтелектуального управління», у якій людина не витісняється машиною, а стає співтворцем цифрових процесів, зберігаючи свою цінність, автономію й відповідальність. Для України, що перебуває у стані відновлення після воєнних випробувань, така філософія має не лише технологічне, а й цивілізаційне значення.

13 Воронкова, В.Г., Череп, О.Г. Вплив цифрової економічної безпеки на забезпечення стабільної конкурентоспроможності і стійкості економіки. Впровадження європейського досвіду цифрової трансформації економіки з метою забезпечення соціально-економічної безпеки Socio-economic security in the context of war: innovative approaches and strategic guidelines for the postwar period : collective monograph / edited by A. V. Cherep, I. M. Dashko, Yu. O. Ohrenych, O. H. Cherep. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2025. 218 p. P. 142-167.

Штучний інтелект може стати ядром нової моделі державної реконструкції, заснованої на принципах сталості, прозорості, безпеки й відкритості. Саме тому розробка національної стратегії штучного інтелекту повинна спиратися на філософію інтелектуальної державності, яка поєднує високі технології з гуманістичними цінностями. Це забезпечить не лише економічне зростання, а й формування етичного, культурного та соціально зрілого суспільства<sup>14</sup>.

Отже, філософія штучного інтелекту як основа державної політики розвитку України полягає у створенні синтетичної моделі держави нового типу – держави розуму, знання і довіри, де інновації стають не метою, а засобом служіння людині. Україна, інтегруючи принципи цифрової гуманності, може стати прикладом того, як поєднання технологічної потужності та етичного бачення формує не просто сучасну, а мудру державу – державу, здатну мислити, діяти й відчувати в координатах глобального інтелектуального світу. Філософія штучного інтелекту у контексті державної політики розвитку України не обмежується лише технічним застосуванням алгоритмів чи автоматизацією процесів; вона виступає як фундаментальна рамка, що визначає ціннісні, стратегічні та етичні орієнтири суспільного розвитку. У цьому сенсі ШІ перетворюється на метатехнологію, яка інтегрує економічні, соціальні та культурні виміри державного управління, формуючи новий тип «інтелектуальної державності». Така державність передбачає не централізоване домінування технологій, а синтез людського та машинного інтелекту, де кожен рівень управлінської системи функціонує як когнітивна мережа, здатна до самонавчання, адаптації та оптимізації рішень у реальному часі<sup>15</sup>. Інноваційна роль ШІ проявляється у здатності створювати моделі прогнозування соціально-економічних та політичних процесів, визначати ефективні стратегії розвитку регіонів, індустрій та освітніх систем, а також у формуванні інструментів антикризового управління. Філософське осмислення цього процесу включає аналіз взаємозв'язку між технологією, людиною та державою, наголошуючи на необхідності

14 Череп, А.В., Воронкова, В.Г., Череп, О.Г. Штучний інтелект як драйвер економічної трансформації: стратегічні вектори розвитку. Education and science: theory&praxis : collective monograph / Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman Oaks, California : GS Publishing Services, 2025. 195 p. P. 69-82. DOI: 10.51587/9798-9917-51919-2025-022-69-83

15 Череп, А.В., Воронкова, В.Г., Череп, О.Г., Олейнікова, Л.Г., Савенко Д.М.. Провідні європейські моделі цифрової трансформації та їх релевантність для української економіки. Актуальні проблеми економіки № 5 (287), 2025. С.483-491. DOI: 10.32752/1993-6788-2025-1-287-483-491

інтеграції гуманістичних принципів у цифрову трансформацію. Зокрема, етика використання даних, прозорість алгоритмічних рішень, забезпечення цифрових прав громадян і баланс між безпекою та свободою стають ключовими орієнтирами державної політики.

Український контекст підкреслює унікальність цієї моделі: відновлення після війни, потреба у стратегічній автономії, формування інтелектуальної економіки та розвиток креативного потенціалу суспільства вимагають не просто технологічних рішень, а системної філософської концепції. У цьому сенсі цифровий гуманізм та філософія ШІ утворюють синергетичний тандем: ШІ забезпечує інструментальну потужність, а гуманістична перспектива – ціннісну орієнтацію, гарантує, що технології служать розвитку людини і суспільства, а не стають самоціллю. Інноваційність даного підходу полягає у створенні концепту «інтелектуальної екосистеми держави», де дані, знання та алгоритми стають компонентами когнітивної інфраструктури. Така екосистема дозволяє моделювати сценарії розвитку країни, оцінювати ефективність політик, прогнозувати ризики та оптимізувати ресурси в режимі реального часу, що у довгостроковій перспективі підвищує конкурентоспроможність України на глобальному рівні<sup>16</sup>.

Отже, філософія штучного інтелекту як основа державної політики розвитку України – це не лише теоретичний конструкт, а стратегічний вектор трансформації, який поєднує технологічну досконалість із гуманістичним підходом, забезпечуючи формування «держави знання», «держави довіри» та «держави інновацій». Українська модель інтеграції ШІ в державне управління здатна стати прикладом для інших країн, демонструючи, що високотехнологічний розвиток та людяність можуть співіснувати у єдиній системі цінностей, здатній витримати виклики глобальної цифровізації та забезпечити сталий розвиток суспільства. Філософія штучного інтелекту як основа державної політики розвитку України формує комплексну систему принципів, механізмів та очікуваних результатів, що інтегрує технологічну досконалість і гуманістичний підхід. Основним компонентом є інтелектуальна державність, яка поєднує людський та машинний інтелект для забезпечення ефективності, прозорості та прогнозованості управлін-

16 Череп, А. В., Воронкова, В. Г. Череп, О. Г., Олейнікова, Л. Г., Савенко, Д. М. Європейський досвід цифровізації економіки: уроки для України в умовах сучасних викликів та загроз. *Актуальні проблеми економіки*. № 3 (285), 2025. С. 491-499. DOI: 10.32752/1993-6788-2025-1-285-491-499.

ських рішень. У її межах формується когнітивна інфраструктура, що включає системи даних, алгоритми та знання, які дозволяють моделювати соціально-економічні та політичні процеси, оптимізувати ресурси та прогнозувати ризики у реальному часі. Не менш важливим є включення етичних та гуманістичних принципів, що забезпечують прозорість алгоритмів, захист цифрових прав громадян і баланс між безпекою та свободою. Ця складова гарантує, що технології служать людині, а не стають самоціллю, створюючи основу для синергії штучного інтелекту і цифрового гуманізму. Поєднання технологічної досконалості та ціннісного орієнтиру забезпечує формування концептуальних моделей, таких як «держава знання», «держава довіри» та «держава інновацій», що є стратегічними векторами розвитку країни<sup>17</sup>.

Ключовим інструментом практичної реалізації є інтелектуальна екосистема держави, яка синтезує технології, знання та соціальні інститути для підвищення конкурентоспроможності, стратегічної автономії та адаптивності управління. В межах цієї екосистеми ШІ застосовується для антикризового управління, що дозволяє прогнозувати соціально-економічні та політичні кризи, зменшувати ризики та підвищувати гнучкість держави. Нарешті, українська модель інтеграції ШІ та цифрового гуманізму має потужний глобальний вимір, формуючи міжнародний імідж країни як прикладу інтелектуальної держави, здатної демонструвати ефективність поєднання технологій і гуманістичних цінностей. У результаті комплексна система принципів, механізмів і очікуваних результатів створює унікальний підхід до державного управління, де інновації служать розвитку суспільства, забезпечуючи сталий розвиток, стратегічну автономію та культурну самобутність України.

У сучасних умовах глобалізації та цифровізації ключовим фактором розвитку держав, організацій та суспільства стає знання, інтелектуальні ресурси та здатність до швидкого адаптивного мислення. У цьому контексті виникає поняття когнітивної держави, яке позначає форму державного управління, де основним ресурсом є інформація, аналітика та здатність до когнітивного реагування на сучасні виклики. Когнітивна держава забезпечує стратегічну інтеграцію даних, штучного інтелекту та аналітичних моделей у процес прийняття рішень, формуючи новий тип

17 Череп, А., Воронкова, В., Череп, О. Вплив глобальних трендів діджиталізації на сучасний економічний розвиток: нові можливості та виклики. Humanities studies: Collection of Scientific Papers. Zaporizhzhia : Publishing house "Helvetica", 2023. Вип. 17 (94). Р. 200-208. DOI <https://doi.org/10.32782/hst-2023-17-94-21>

політики – інтелектуальну політику, орієнтовану на знання, а не лише на матеріальні ресурси чи силові чинники. Вона дозволяє оцінювати ефективність управлінських рішень у цифровому середовищі та створювати систему державного управління, що відповідає вимогам епохи когнітивного розвитку.

Поряд із цим, у цифровому суспільстві постає проблема збереження гуманістичних цінностей. У зв'язку з цим доцільним є введення терміну цифровий гуманістичний баланс, що характеризує гармонійне поєднання технологічного розвитку та гуманістичних цінностей, забезпечуючи соціальну, культурну та психологічну стійкість. Цей баланс регулює взаємодію людини та технології, мінімізує ризики дегуманізації та слугує критерієм оцінки соціально-етичних наслідків цифрових інновацій. Його застосування є актуальним у філософії цифрової культури, цифровому туризмі, освіті та економіці, оскільки дозволяє оцінювати ефективність технологічних рішень з точки зору соціальної відповідальності та гуманістичної перспективи<sup>18</sup>.

Одним із ключових аспектів сучасної цифровізації є здатність держави, організацій та особистості контролювати власні знання та дані, що призводить до формування концепту інтелектуального суверенітету. Інтелектуальний суверенітет визначає автономію у прийнятті рішень, використанні когнітивних ресурсів та розвитку технологій, одночасно формуючи стратегії захисту інформаційного простору від зовнішніх впливів. Цей концепт набуває особливого значення у контексті цифрової безпеки, національної стратегії та глобальних технологічних конкуренцій. У межах подальшої концептуалізації цифрового суспільства доцільно виділити низку нових термінів, що розширюють академічний дискурс та додають роботі унікальності. Технологічна гуманізація означає процес інтеграції цифрових технологій у соціальні та культурні практики з акцентом на збереження гуманістичних цінностей, що дозволяє формувати етичне цифрове середовище. Когнітивна економіка характеризує економічну систему, у якій ключовим ресурсом стають знання, аналітика даних та інтелектуальні активи, що сприяє підвищенню продуктивності та інноваційного потенціалу. Концепт дані як стратегічний капітал трактує

18 Череп, А., Воронкова, В., Андриякайтене, Р., Денисенко, М. Соціально-економічна безпека у контексті міжнародного економічного клімату задля забезпечення конкурентоспроможності економіки. *Acta Academia Beregsasiensis. Economics*. Вип. 3(2023). Vol. 3(2023). С. 172-179. DOI <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2023-3-172-179>.

великі дані та їх обробку як основний ресурс сучасних держав і корпорацій, що визначає конкурентні переваги у глобальному цифровому середовищі. Синергія людини і ШІ описує взаємодію людського та штучного інтелекту, що дозволяє максимізувати потенціал обох та створювати нові когнітивні можливості для розвитку суспільства. Нарешті, етичний цифровий простір виступає середовищем, де цифрові технології функціонують у межах морально-філософських норм, забезпечуючи баланс інновацій та безпеки<sup>19</sup>.

Таким чином, розвиток і впровадження зазначених термінів не лише розширює теоретичний дискурс, але й створює практичну основу для аналізу сучасних соціально-філософських процесів у цифровому середовищі. Вони дозволяють формувати інноваційні стратегії державного управління, оцінювати ефективність цифрових технологій у гуманістичному та соціальному контексті, а також визначати нові стандарти інтелектуальної безпеки та цифрового розвитку. Впровадження цих концептів у науковий дискурс підвищує її практичну значущість у дослідженні взаємодії людини, суспільства та технологій у XXI столітті. Філософія штучного інтелекту постає ключовим чинником формування інтелектуальної державності України, де технологічна досконалість поєднується з гуманістичними цінностями. Аналіз показує, що інтеграція ШІ у державне управління забезпечує підвищення ефективності прийняття рішень, прогнозування соціально-економічних ризиків, оптимізацію ресурсів та стратегічну автономію країни. Водночас успішність цієї трансформації залежить від збереження балансу між технологічними інноваціями та етичними принципами, що гарантують захист цифрових прав громадян, прозорість алгоритмів та відповідальне використання даних. Одним із ключових результатів є формування інтелектуальної екосистеми держави, де алгоритми, дані та знання функціонують як когнітивна інфраструктура для стратегічного планування, антикризового управління та розвитку інноваційного потенціалу суспільства. Синергія штучного інтелекту та цифрового гуманізму дозволяє створювати моделі «держави знання», «держави довіри» та «держави інновацій», які поєднують технологічну ефективність із ціннісною орієнтацією на людину.

19 Безверхий, І. Синергія менеджменту 3.0 та штучного інтелекту: нові підходи до управління розробкою програмного забезпечення. Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia: Publishing house «Helvetica», 2025.22 (99). P. 228–235. doi <https://doi.org/10.32782/hst-2025-22-99-25>

**Висновки.** На основі проведеного аналізу можна запропонувати такі практичні рекомендації для державної політики та управління: 1. Створити національну стратегію інтеграції ШІ як метатехнології державного розвитку, що включає етичні та правові аспекти використання даних, забезпечення цифрових прав та прозорості алгоритмів. 2. Впровадити когнітивні системи управління на всіх рівнях державної влади, здатні прогнозувати соціально-економічні та політичні процеси, оптимізувати ресурси та реагувати на кризові ситуації в режимі реального часу. 3. Розвивати інтелектуальну екосистему держави, яка об'єднує технології, знання, соціальні інститути та громадянське суспільство для створення синергічного ефекту розвитку інноваційного потенціалу. 4. Інтегрувати цифровий гуманізм у державну політику, забезпечуючи баланс між технологічним прогресом і людськими цінностями, формування культурної самобутності та соціальної відповідальності. 5. Фокусуватися на глобальній інтеграції, використовуючи український досвід поєднання ШІ і гуманістичних принципів як модель для міжнародного співробітництва та формування технологічно та етично зрілих партнерств.

DOI: 10.51587/9798-9917-51957-2025-025-23-36